

KISWAHILI.

Kidato cha pili.

Mhula wa kwanza.

Zoezi.

I.Soma kifungu hiki na ujibu maswali yaliyoulizwa chini yake.

Majira ni kipindi maalumu cha hali ya hewa. Majira haya ndiyo huelekeza upanzi wa mimea na uvunaji wa mazao hapa kwetu.

Tupo na majira mbalimbali. Yapo majira ya mvua nyingi. Majira ya mvua nyingi ya mfululizo huitwa masika. Majira haya hutokea kuanzia mwezi wa Machi hadi Mei kila mwaka. Shughuli za kupanda mimea kama vile maharage, mtama, mbatata, mahindi, na kadhalika hutokea mwanzoni mwa majira ya masika. Mimea hiyo huota na kupaliliwa katika majira haya ya masika.

Vilevile, mimea mbalimbali kama vile mikahawa, mipareto, migomba, minanasi na kadhalika hustawishwa mnamo majira haya.

Msimu huu wa masika hufuatwa na majira ya kiangazi au ukame. Huu ni wakati ambapo jua kali huwaka, mvua hukosa kunyesha na ardhi hukauka. Yapo majira mafupi ya kiangazi ambayo hutokea kuanzia Juni hadi Septemba. Mifugo na mimea hukosa chakula na maji ya kutosha na huanza kuwa na afya mbaya mnamo majira haya. Baadhi ya wakulima huanza kuvuna mazao yao katika majira ya kiangazi. Wengine hulima na kuandaa makonde yao mnamo majira haya kabla ya mvua kuanza kunyesha.

Mbali na majira haya, yapo majira ya vuli. Huu ni wakati ambapo huwepo mvua ndogo ndogo tu. Majira haya hutokea kati ya mwezi wa Novemba na Februari. Wakati wa vuli, wakulima hupanda vyakula vinavyochukua muda mfupi kukua na kukomaa. Hata hivyo, shughuli nyingi za upanzi hazifanyiki kwa kuwa mvua inyeshayo huwa haitoshi kukuza baadhi ya mimea.

Hali kadhalika, yapo majira ya kipupwe. Kipupwe ni majira ya baridi ambayo hutokea katika miezi ya Septemba na Novemba nchini Rwanda. Wakati huu wa mwaka huwepo baridi kali na hubidi watu kuvaa sweta, makoti na hata makabuti. Kwa ufupi, wakulima wengi nchini Rwanda huzingatia majira mbalimbali wanapofanya shughuli zao za kilimo. Wao hutegemea mvua na jua katika kukuza mimea.

Maswali

1. Taja miezi na majira ambapo shughuli hizi za kilimo hufanywa hapa kwetu Rwanda.

- a) kulima shamba kavu
- b) kuandaa konde lenye unyevunyevu
- c) kupanda mimea mingi
- d) kupalilia
- e) kustawisha mimea

- f) kuvuna
- g) kupanda mimea michache inayokua na kukomaa haraka

2. a) Ipo tofauti gani kati ya vuli na kipupwe?

b) Andika sentensi sahihi ukitumia nomino hizi za pekee:

- i) Munyana ii) Kamana iii) Mola
- iv) Mei v) Mto Kivu vi) Msitu wa Nyungwe

c) Tambua makosa katika sentensi hizi na uyarekebishe.

- i) Mimi na kayitesi tunapenda somo la kilimo.
- ii) Nitavuna mihogo yangu mwezi wa februari.
- iii) Ng'ombe anaitwaje kwa kinyarwanda?

II. Tunga sentensi kumi sahihi ukitumia nomino za kawaida.

III. Soma kifungu kilichopo hapa chini. Tambua na uanishe nomino mbalimbali kifunguni.

Hapa nchini Rwanda, Mwenyezi Mungu ametujalia mazingira mazuri yenye kufanikisha ufugaji. Ufugaji ni kazi ya kutunza wanyama, ndege na hata wadudu. Mfugaji anaweza kufuga wanyama ama wadudu. Ikiwa ni wanyama, anaweza kutunza ng'ombe, mbuzi, kondoo, farasi, nguruwe, na kadhalika. Ikiwa nia yake ni kufuga ndege, anaweza kuwatunza kuku, bata na kadhalika. Hata hivyo, akichagua wadudu huweza kuwafuga nyuki.

Ufugaji una kazi nyingi sana. Kwa mfano, mfugaji wa ng'ombe anapotaka matokeo ya kuridhisha, itambidi atumie njia za kisasa katika ufugaji wake. Kwanza kabisa, ni lazima awatafute ng'ombe bora wa maziwa. Ng'ombe hawa huleta mapato ya juu. Mbali na hayo ni sharti ahakikishe kwamba wanyama wake wana lishe ya kutosha hasa kwa ng'ombe wanaokaa ndani kwa ndani. Ng'ombe hawa, hasa ng'ombe jike, wa kukaa ndani kwa ndani hulishiwa zizini na kulala humo humo zizini. Hata hivyo, ni lazima zizi hilo liwe safi na ng'ombe huyo alale pahali safi. Kukosa kufanya hivyo ni kukaribisha magonjwa ya namna kwa namna.

Iwapo mfugaji atawalisha wanyama wake vizuri, atafaidika pakubwa. Ataweza kupata maziwa ya kutosha. Atauza maziwa hayo na kujinunulia bidhaa nyinginezo kama vile chumvi, sukari, chane za ndizi na kadhalika.

IV. a) Tunga sentensi sahihi kuhusu kilimo na ufugaji katika umoja na wingi ukitumia vivumishi hivi vya sifa.

- i) -baya ii) -fupi iii) -dogo
- iv) -ingi v) -chache

b) Tunga sentensi sahihi ukitumia vivumishi hivi katika umoja na wingi.

- i) bora ii) dhalimu iii) duni

iv) tele v) laini

c) Andika sentensi hizi katika umoja au wingi.

- i) Nipe ndizi chache.
- ii) Mhindi mrefu unafaa.
- iii) Farasi wakubwa watatubeba.
- iv) Zizi safi halileti magonjwa.
- v) Upanzi bora ni huu.
- vi) Mkulima nadhifu anapita.

d) Tunga sentensi zozote kumi kuhusu wanyama wa porini na kilimo zenye vivumishi vya sifa katika umoja na wingi.

V.a) Tumia ‘-ote’ au ‘-o-ote’ pamoja na viambishi sahihi vya ngeli kujazia pengo katika sentensi zifuatazo.

- 1. Nitatumia jembe _____ nitakalopewa.
- 2. Miharagwe _____ imemea.
- 3. Kuku _____ wamepewa chakula.
- 4. Sitachukua nanasi _____.
- 5. Fyeka nyasi _____

b) Tumia ‘-ingine’ au ‘-ingineo’ pamoja na viambishi sahihi vya ngeli kujazia Yentensi tano sahihi kuhusu wanyama wa porini na mifugo katika umoja na wingi ukitumia nomino zozote na kivumishi cha ‘-ingineo’.

c) Jaza kila pengo kwa vivumishi sahihi vilivyowekwa katika mabano.

- i. Mazao _____ yatajaza guni. (vionyeshi visisitizi vya karibu)
- ii. Mkulima _____ analima. (vionyeshi vya mbali)
- iii. Twiga _____ ni wengi. (vionyeshi viradidi vya mbali kidogo)
- iv. Nyama _____ ni tamu. (vionyeshi vya karibu)
- v. Wafugaji _____ wana bidii. (vionyeshi vya mbali kidogo)

b) Tunga sentensi tano tano kuhusu kilimo na ufugaji katika umoja na wingi ukitumia vivumishi vionyeshi, vivumishi vionyeshi rejeshi na vivumishi vionyeshi visisitizi.

c) Jaza kila pengo kwa kivumishi kiwakilishi sahihi.

- 1. Nyinyi mna mihogo. Mihogo ni _____.
- 2. Sisi tuna maembe. Maembe ni _____.
- 3. Wao wana sufu. Sufu ni _____.
- 4. Mimi nina sukari. Sukari ni _____.
- 5. Yeye ana kole la ndizi. Kole ni _____.
- 6. Wewe una muhogo. Muhogo ni _____.

VI. Jaza kila pengo kwa kivumishi kiwakilishi sahihi.

1. Nyinyi mna mihogo. Mihogo ni _____.
2. Sisi tuna maembe. Maembe ni _____.
3. Wao wana sufu. Sufu ni _____.
4. Mimi nina sukari. Sukari ni _____.
5. Yeye ana kole la ndizi. Kole ni _____.
6. Wewe una muhogo. Muhogo ni _____.

VII. Someni kifungu kifuatacho huku mkitambua jinsi vivumishi vilivyotumiwa.

Mimi ni mwanafunzi mwenye bidii. Nia yangu kuu maishani mwangu ni kuridhika na shughuli za kilimo cha kisasa kama mojawapo ya njia nzuri za kupigana dhidi ya umaskini. Lengo langu kuu la kwenda shuleni hasa ni kupata maarifa mema ya kuniwezesha kuishi maisha ya kitajiri. Maarifa hayo yataniwezesha kuwa mkulima bora.

Nitaendelea na masomo hadi chuo kikuu. Nitafanya somo la Kilimo katika chuo kikuu. Hata hivyo, hilo pekee halitatosha. Nitafanya kazi ndogo ndogo kwa muda ili kutafuta pesa za kuanzisha kilimo. Kufikia hapo, nitakuwa nimepiga hatua lakini bado sitakuwa nimefikia lengo langu.

Kuanzisha kilimo cha kisasa kutakuwa ni hatua kubwa lakini bado kutakuwa na kazi kubwa ya kufanywa. Ni sharti niupige vita vikali umaskini kupitia kilimo hicho. Umaskini ni adui mbaya ambaye lazima niangamize. Njia moja ya kumaliza umaskini ni kuweka uvivu kando.

Mbali na kulima, nitafuga mifugo wengi. Nitahakikisha ya kuwa nina vifaa vyote vinavyohitajika kwa kufanyia kazi hizo mbili. Kutakuwa na trekta kubwa kubwa na mashine za kukamua. Nitanunua magari mazuri ya kusafirisha mazao mengi nitakayovuna. Nitawapa vijana wenzangu kazi ili nao wawe na kipato kizuri. Kwa jumla, nitahakikisha kuwa vitu vyote anavyohitaji mkulima wa kisasa vipo.

Mwisho, nitatafuta masoko mazuri na ya kuaminika. Nia yangu hapa ni kuuza bidhaa zangu katika masoko haya hapa kwetu. Baadaye nitaziuza katika masoko, nje ya nchi yetu. Hizi zote zitakuwa ni juhudi za kuendeleza vita vikali dhidi ya umaskini au uchochole.

1. Orodhesheni vivumishi vyote vilivyomo kifunguni humu kwa kuzingatia aina ya kila kivumishi husika.
2. Tunga sentensi fupi fupi na sahihi ukitumia vivumishi mlivyoorodhesha hapo juu.

KAZI NJEMA !!!!!!!!!!!